GEORGE COȘBUC ȘI ANACREONTICA ELINĂ

DE

TRAIAN DIACONESCU

Poezia lui Anacreon s-a bucurat de un renume răsunător încă din antichitate, datorită subiectelor sale frivole și spirituale, gustate de un public larg, și, de asemenea, grației stilului său cuceritor, cu înrîuriri cotidiene și reminiscențe livrești, homerice și lesbice. A cunoscut numeroși imitatori mai întîi în epoca romană a literaturii eline și apoi, în timpurile moderne, de la poeții Pleiadei pînă la poeții noștri Văcărești.

Poetul ionian, părăsind experiența lirică a poeților din Lesbos, spontană și vibrantă, cultivă, în condițiile politice instaurate de „tirani", o poezie galantă și convențională, potrivită situației sale de poet de curte. Din cercetarea poeziilor salvate din vitregia vremii, care circulau, împreună cu altele, în perioada alexandrină, în cinci cărți, ca și din cercetarea anacreonticelor compuse în perioada romană de numeroși imitatori, s-a putut afirma că temele sale preferate sînt *erosul* și *vinul*, transfigurate în tonuri autentice, străbătute de discretă maliție. Evitînd teme politice, întîlnite cîndva la Alceu, se îndreaptă uneori spre teme cu ecouri vibrante, *îmbătrînirea* și *moartea*, continuînd astfel pe Mimnerm, la un registru liric în care nostalgia vieții sau teama de moarte comunică în tubul de orgă al unui glas poetic tulburător. Prin aceste poezii, Anacreon se depășește pe sine și pătrunde în zonele adînci ale lirismului elin. Pe lîngă t mele amintite, poetul din Teos sensibilizează poetic și teme războinice, reliefînd îndeosebi latura lor tragică, sau teme arhilohice, apăsînd pe invectivă, dar acestea nu sînt tipice creației sale și nici nu au fost receptate de imitatorii săi din antichitate sau din perioada modernă.

Înrîurirea poeziei anacreontice asupra creației unor poeți occidentali din secolul luminilor sau din prima jumătate a secolului trecut a îmbogățit lirica europeană a vremii cu note lirice autentice[1]. Opera poeților francezi Bernis, Grecourt, Massou, Panard, a italienilor Bertola, Mazza, Savioli, Vitorelli, a grecilor Psalidas, Hristopulos, Dauti, Fotino este luminată de o atmosferă anacreontică pură și elevată. În literatura română însă, spre deosebire de Occident, lirica anacreontică nu reprezintă o sursă importantă de stimulare a lirismului autohton[2]. La Ioan Cantacuzino, la Văcărești, la

[1] Iuliu Valaori, *Anacreon și imitatorii săi*, în „Orpheus", III, 1927, nr. 2, p. 78—82; M. Marinescu-Himu, *Athanasie Christopol*, în „Analele Universității București", XX, 1971, p. 39—51.

[2] Pentru referințe bogate, printre alte studii, vezi D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945, p. 375 ș. u.; Al. Piru, *Poeții Văcărești*, București, 1967, p. 98 ș. u. și *Istoria literaturii române*, București, vol. II, 1968, p. 189 ș. u.

BDD-A1491 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:58 UTC)

Conachi, la Asachi, la Barbu Paris Mumuleanu, în șirul numeroaselor piese netransfigurate artistic, ne întîmpină rar versuri autentice create sub certă înrîurire anacreontică.

Valorificarea anacreonticei eline în poezia coșbuciană reprezintă un moment nou în receptarea liricii anacreontice în literatura română, superior, prin calitatea sa poetică, momentului premergător din vremea Văcărești lor. G. Coșbuc a tradus și a prelucrat, în adolescența sa, numeroase poezii din liricii greci. În anul 1887, poetul din Hordou îi scria lui Slavici: „Toată ocupațiunea-n anul trecut și anul acesta jumătate mi-a fost compunerea unei *Antologii grecești* — vreo 480 de poesii de toată mîna din 92 de autori —, tradusă în hexametre și în versuri moderne... Aș dori să-ncep publicarea poesiilor lirice în ceva foaie“[3]. Acest florilegiu, din motive necunoscute, n-a apărut.

Traducerile lui G. Coșbuc din poezia anacreontică antică au fost publicate parțial în „Tribuna“. Aceste versiuni n-au fost cercetate toate paralel cu textul elin. Situația aceasta a determinat apariția unor opinii aproximative și neunitare. G. Ibrăileanu[4] socotește că influențele străine în poezia lui G. Coșbuc sînt „cultură literară“ și nu „modele“ și, de asemenea, că anacreonticele „chiar dacă ar fi plagiate“, pentru că poetul „nu le-a spus traduceri“ sau „după cutare autor“, nu constituie o problemă de estetică. G. Scridon, în lucrarea *Pagini despre G. Coșbuc*[5], arată că anacreonticele lui G. Coșbuc „amintesc de catrenele marelui cîntăreț arab (!) Omar Khaiam“ și că „poetul, al cărui crez e latinescul *carpe diem*, e preocupat mai mult de ziua de azi: Eu numai pentru azi port grijă ... Și mîine pot să nu mai fiu“. Al. Piru[6] afirmă că numai poezia *Glia bea din ploi vărsate* pare a avea un raport cu Anacreon, restul fiind, dacă nu originale, prelucrări după izvoare necunoscute, iar D. Micu[7] socotește că anacreonticele coșbuciene sînt „traduceri și adaptări din Anacreon“ și ilustrează laitmotivul lor — „îndemnul la înecare în vin a oricăror anxietăți“ prin cîntecul *Glia bea din ploi vărsate*. Analizînd procesul literar stîrnit de *Anacreontice*, G. Scridon, în lucrarea *Ecouri literare universale în poezia lui G. Coșbuc*, ajunge la concluzie dreaptă că în ediția princeps *Balade și idile*, cu excepția poeziei *Bea cîmpia ploi vărsate*, nu există nici o traducere din Anacreon. Nu acceptăm însă întru totul părerea că din lectura celorlalte cîntece anacreontice publicate de G. Coșbuc în «Tribuna» și neincluse în culegerea *Balade și idile* „am putut constata“ numai „unele influențe din odele lui Anacreon“ și că „celelalte anacreontice ale lui G. Coșbuc păstrează [numai] în general atmosfera liricii grecești“[8]. O cercetare paralelă cu textul elin ne relevă însă, pe lîngă poezia *Bea cîmpia ploi vărsate*, textul altor traduceri publicate în „Tribuna“, pe care, dealtfel, poetul le recunoaște, fără să le specifice titlul, într-o mărturie tardivă. G. Coșbuc, referindu-se la traducerile sale, printre altele, afirmă: „Am tradus toate poeziile lui Anacreon.., multe din ele sînt publicate în «Tribuna»[9] și, altădată, lămurind problema plagiatului, destăinuie: „Eram în străinătate ... Un prieten a scos volumul în lipsa mea ... El, neștiind, a pus între poeziile mele cîteva bucăți traduse“[10]. Așadar, G. Coșbuc ar fi tradus toată opera lui Anacreon, din care a publicat parțial în „Tribuna“, iar includerea unor bucăți traduse între poeziile sale originale a fost comisă de un prieten neinformat. Observațiile noastre confirmă mărturia poetului și anume că în „Tribuna“ au fost publicate mai multe traduceri din lirica anacreontică. Între cîntecele anacreontice publicate în „Tribuna“ sub titlul echivoc de

[3] I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. III, București, 1932, p. 216.

[4] G. Ibrăileanu, *Influențe străine și realități naționale*, în „Viața românească“, XVII, 1925, p. 266 ș. u.

[5] G. Scridon, *Pagini despre George Coșbuc*, București, 1957, p. 55. Precizăm că versurile citate pentru a ilustra preocuparea pentru ziua de azi a poetului sînt traduceri din anacreontica elină.

[6] Al. Piru, *George Coșbuc și literatura universală*, în „Gazeta literară“, XIII, 1966, nr. 36.

[7] Dumitru Micu, *George Coșbuc*, București, 1966, p. 33.

[8] G. Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui G. Coșbuc*, București, 1969, p. 118 și 122.

[9] George Coșbuc, *Fire de tort*, București, 1896, p. 170.

[10] *Ibidem*.

BDD-A1491 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:58 UTC)

Anacreontice[11], întîlnim, în afară de poezia *Glia bea din ploi vărsate*, alte traduceri și prelucrări. Prezentăm, paralel, prototipul elin[12] și tălmăcirea[13] poetului român :

Anacreontică[14]

Οὔ μοι μέλει τὰ Γύγεω
τοῦ Σαρδέων ἄνακτος
οὐδ' εἶλε τώ με ζῆλος,
οὐδὲ φθονῶ τυράννοις.
ἐμοὶ μέλει μύροισιν
καταβρέχειν ὑπήνην,
ἐμοι μέλει ῥόδοισιν
καταστρέφειν κάρηνα
τὸ σήμερον μέλει μοι,
τὸ δ' αὔριον τις οἶδεν;

Ca Gyges, sardicul despot,
Eu nu-s setos după renume,
Nimic nu-nvidiez pe lume
Și-a fi gelos deloc nu pot.
A mele griji și tăinuiri
Sînt toate numai să port salbe
Și să-mi dedic pletele albe
Ghirlandelor de trandafiri.
De alte griji alți oameni știu,
Eu numai pentru azi port grijă
Căci timpul e cu braț de spijă
Și mîine pot să nu mai fiu.

Anacreontică

Σὺ μὲν λέγεις τα θήβης
ὁ δ' αὖ φρυγῶν αὐτάς'
ἐγὼ δ' ἐμὰς ἁλώσεις.
οὐχ ἵππος ὤλεσέν με,
οὔ πεζός οὐχὶ νῆες·
στρατὸς δὲ καινὸς ἄλλος
ἀπ' ὀμμάτων με βάλλων.

Tu lauzi în cîntări mărirea
Tebanilor, el cîntă firea
Și tot ce Thales cunoștea.
Eu însă cînt robia mea.
Nu flote m-au învins pe mine,
Nu regi cu tolbe largi și pline.
Altfel de trupe m-au lovit,
Doi ochi de foc și-un glas iubit.

Anacreontică

Μὴ με φύγες ὁρῶσα
τὰν πολιὰν ἔθειραν
μηδ' ὅτι σοὶ πάρεστιν
ἄνθος ἀκμαῖον, τἄμα
φίλτρα, φίλα, διώξῃς'

De ce fugi, copilă, de mine ?
Obrajii tăi tineri ca tine
Aprinși par de rumeni și plini,
Ca rozele vara-n grădini.
De ce fugi ? Am dungi cu pe frunte,
Am plete rari și cărunte ?

[11] Precizăm că prin titlul *Anacreontice* putem înțelege atît poezii elene tardive atribuite lui Anacreon (căci toate poeziile traduse de G. Coșbuc și publicate în „Tribuna" sînt anacreontice elene din epoca romană și nu creații ale lui Anacreon), cît și prelucrări sau creații coșbuciene cu subiecte anacreontice. În situația acceptării sensului de creații elene tardive atribuite lui Anacreon, învinuirea de plagiat apare gratuită, deoarece prin titlul *Anacreontice* poetul numea tocmai poeziile anonimilor elini din perioada romană care au imitat pe Anacreon.

[12] Textul elin îl reproducem după *Carmina Anacreontea*, ediat de C. Preisendanz, Leipzig, 1912.

[13] Traducerile lui G. Coșbuc, nereproduse în volum, au fost publicate în „Tribuna", după cum urmează : *Anacreontică (Ca Gyges, sardicul despot)*, în „Tribuna", V, 1888, nr. 4 ; *Anacreontică (Tu lauzi în cîntări mărirea)*, „în Tribuna", V, 1888, nr. 6 și *Anacreontică (Dece fugi copilă de mine)*, în „Tribuna", V, 1888, nr. 21.

[14] Referitor la această anacreontică, G. Scridon, deși pune alături versiunea coșbuciană cu cea elină (tradusă din germană în proză), nu afirmă totuși (nu vedem de ce) că e o traducere în manieră coșbuciană.

BDD-A1491 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:58 UTC)

ὅρα, κἀν στεφάνοισιν
ὅπως πρέπει τὰ λευκὰ
ῥόδοις κρίνα πλακέντα

Ca părul meu alb de ninsori
Nu-i alb nici un crin între flori.
Sînt crin eu, tu roză de vară!
Şi flori cînd aşezi tu-n pahară
Ce flori au un farmec mai plin
Ca roza lipită de crin?

Pentru realizarea acestor versiuni (cu operarea unor eliminări în prima poezie şi cu adăugiri maxime în ultima poezie), poetul a utilizat, probabil, pe lîngă echivalentele germane, textul elin, aşa cum a procedat cînd a tradus *Odiseia*[15]. În comparaţie cu traducerile lui M. G. Bonachi şi Şt. Bezdechi, variantele coşbuciene se disting prin o substanţă poetică robustă şi prin timbrul lor autohton. Remarcăm frumuseţea metaforei fără echivalent elin „Căci timpul are braţ de spijă" sau scena de localizare autohtonă: „Şi flori cînd aşezi tu-n pahară". Aceste adăugiri sugerează, într-un anumit grad, note specifice creaţiilor sale originale.

Structuri stilistice care au devenit constante ale poeziei mature coşbuciene — viziunea lirică obiectivă şi constelaţia clasică a mijloacelor de sensibilizare — se întîlnesc cu o pondere care nu poate fi ignorată în ciclul *Anacreontice*, dovedind, pe lîngă unitatea stilistică a operei sale, asimilarea organică, în consonanţă cu temperamentul poetului şi panteonul său folcloric, a unor structuri stilistice specifice poeziei eline şi latine.

Viziunea lirică obiectivă, remarcată încă de Platon şi Aristotel cu privire la Homer, a devenit normă în lirica elină, mai puţin în cea latină, şi, prin intermediul acestora, a pătruns în poezia clasică europeană din vremurile noi. G. Scridon, pe linia opiniilor intrate în tradiţie, de la C. D. Gherea[16] la G. Călinescu, consideră că „în lirism obiectiv, reprezentabil, constă, înainte de toate, originalitatea lui G. Coşbuc"[17]. Specificul lirismului obiectiv coşbucian nu ni-l conferă însă, e necesar să adăugăm, procedeul în sine ci generalizarea sa şi profilul său iluminat de substanţa pe care o reflectă. Întreaga elegie elină din care G. Coşbuc a tradus masiv se distinge în lirica lumii, cu puţine excepţii, prin lirism obiectiv. Numai latinii strămută elegia, cu multă vigoare, din lumea lirismului obiectiv şi mitologic în lumea lirismului istoric şi a sentimentelor proprii. Lirism obiectiv întîlnim, în panteonul literar al lui G. Coşbuc, la Anacreon şi Teocrit, la Catul şi la Vergiliu, sau, pe teren românesc, alături de piesele folclorice cunoscute de poet, în proporţii mici, la Asachi şi Bolintineanu, la Heliade şi Alecsandri. G. Coşbuc, în lumina experienţei artistice a liricii eline şi a unei tradiţii poetice autohtone, cultivînd lirismul obiectiv şi transfigurînd sufletul rustic, înalţă spre piscuri idila românească.

Tot ca o constantă, cu prefiguraţii în lirica antică, împletindu-se organic cu lirismul obiectiv, întîlnim structura şi funcţia specifică a mijloacelor de sensibilizare. S-a observat că în poezia lui G. Coşbuc sînt metafore puţine. O analiză a acestora în

---

[15] Nu împărtăşim opiniile care susţin că G. Coşbuc a tradus din poeţii elini, în speţă din Homer, numai indirect, prin filieră germană (cf. St. Cazimir, prefaţă la *Odiseia*, trad. de G. Coşbuc, Bucureşti, 1966, p. VIII). Liceul din Năsăud, cu programă de învăţămînt austriacă, în care se interpretau cei mai de seamă autori elini timp de 5 ore săptămînal, din clasa a III-a pînă în clasa a VIII-a, nu putea să nu fi iniţiat pe G. Coşbuc, atît de îndrăgostit de clasicismul greco-latin, să descifreze cu dicţionare şi traduceri moderne taina textului elin. Dealtfel, P. Locusteanu, într-un interviu, mărturiseşte clar că l-a văzut pe G. Coşbuc consultînd textul grecesc al Odiseei: „Niciodată nu mi-aş fi închipuit că o carte grecească — acest modern instrument de tortură inchiziţională al tinereţei noastre de liceeni — ar fi în stare să distreze pe un om. G. Coşbuc m-a învăţat că te pot face să rîzi şi literele acelea sucite cu învîrtituri de burghiu". (P. Locusteanu, *De vorbă cu G. Coşbuc*, în „Flacăra", I, 1911, nr. 8, p. 59).

[16] C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, vol. II, Bucureşti, 1956, p. 253.

[17] G. Scridon, George Coşbuc, *Opere alese*, vol. I, Bucureşti, p. XXII.

BDD-A1491 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:58 UTC)

contextele lor poetice relevă faptul că toate au, ca și în Anacreon și Catul[18], izvoare folclorice sau livrești[19], o structură, mai ales, binară, bazată pe un *tertium comparationis* luminos, și în genere, o funcție plasticizantă, subordonată unei viziuni clasice. Dar G. Coșbuc cultivă cu predilecție comparația, personificarea și metonimia, implicate însă în constelații structurale care amintesc, prin structura și funcția lor, de lumea imaginilor poetice din lirica antică, a căror clavialură sună la unison, în cele mai frecvente situații, cu norma poeticii aristotelice. Prezența redusă a metaforei și frecvența mai ridicată a coemparației, personificării și metonimiei în idila coșbuciană, se explică însă pe lîngă alte motive, prin viziunea lirismului său obiectiv precum și prin mediul său inspirator. Lirismul obiectiv, reprezentabil, îl constrînge să transfigureze gîndurile și sufletul unor personaje simple, și desigur, vestmîntul bogat metaforic ar fi încorsetat, naturaleța sentimentelor rustice.

Prezența liricii antice și, îndeosebi, a creației anacreontice eline, sub forma unor traduceri și prelucrări, valorificate în consonanță cu temperamentul și formația poetului român, într-o perioadă cînd mișcarea anacreontică europeană și ecourile sale românești[20] se stinseseră, a lărgit orizontul creației coșbuciene și, totodată, a sporit luminile stilistice care încoronează, așa cum am încercat să sugerăm, templul său poetic.

[18] Amintim de Catul pentru că G. Coșbuc a tradus masiv din acest elegiac latin (cf. Th. Naum, *Impresii și sugestii cu privire la cîteva traduceri românești din Catul*, în „Anuarul Institutului de studii clasice", II, 1933—1935 p. 78—98).

[19] Din rîndul metaforelor cu origine livrescă antică amintim: „*Cupe-nconunînd cu vin*" (Andromahe). Acest context metaforic apare aidoma în Homdr: „κρητῆρας ἐπιστεφέας ποτοῖο" - *Iliada* I 470 sau „κρητῆρας ἐπιστεφέας οἴνοιο" - *Iliada*, VIII, 32.

[20] Pentru această problemă sînt semnificative opiniile lui D. Bolintineanu din prefața primului său volum de versuri — 1847 — și din prefața ultimului său volum de versuri — 1869 —, în care prezintă, printre altele, situația anacronică a poeziei anacreontice în pragul valului revoluționar pașoptist.

BDD-A1491 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:58 UTC)